

ERSEN ERSOY*

Şehrîzâde Muhammed Saîd Vahdetî'nin (ö.1764/65) Şairler Tezkiresi Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ Üzerine

Shahrizadah Muhammad Sa'id Vahdatî's
Dictionary of Biographies of Poets: Mahzenü's-Safâ
Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ

ÖZET

Bu yazıda XVIII. asır yazarlarından Şehrîzâde Muhammed Sa'id Vahdetî'nin kaleme aldığı ve tezkirelerle ilgili kaynaklarda zikredilmeyen "Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ" adlı biyografik eser tanıtılmaktadır. Öncelikle kaynaklarda geçtiği halde bugün elimizde olmayan bazı tezkirelere temas ettik. Daha sonra çalışmamızın konusunu teşkil eden eserin yazarı, Şehrîzâde Muhammed Sa'id'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verdik. Bunu müteakip eserin tavsifini yaptık. Daha sonra tezkirenin muhtevasında kaydedilen II. Murat, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, I. Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murat, III. Mehmed, I. Ahmed, II. Osman, IV. Murad, Sultan İbrahim, IV. Mehmed, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud gibi şair padişahların biyografilerinin, fetihlerinin, zamanlarındaki devlet adamlarının ve padişahların şiirlerinin incelendiğini anlattık.

ANAHTAR KELİMELER

Şehrîzâde Muhammed Sa'id Vahdeti, Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ, Tezkire, Şair Padişahlar.

ABSTRACT

In this article we introduce a dictionary of biographies of poets written by Shahrizadah Muhammad Sa'id Vahdati who is one of the biography and chronical writers of XVIII'th century of Ottoman Empire. Firstly we mentioned names of some biographies of poets that resources recorded but even one copy of them has not reached upto today. After that we analyzed characteristics of the manuscript in terms of form and content. Lastly we written down that Shahrizadah Muhammad Sa'id studies sultan poets like II. Murat, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, I. Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murat, III. Mehmed, I. Ahmed, II. Osman, IV. Murad, Sultan İbrahim, IV. Mehmed, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, their works, wars, viziers and poems.

KEYWORDS

Shahrizadah Muhammad Sa'id Vahdati, Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ, Tezkire, Sultan Poets.

Klasik Türk Edebiyatının en önemli biyografi kaynakları hiç şüphe yok ki tezkirelerdir. Edebiyatımızda XV. yüzyıldan başlayarak XX. asra

* Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kütahya (ersenersoy@hotmail.com).

kadar şair biyografisi yazma işlemi bir gelenek halinde devam etmiştir. Son yıllarda Garîbî'nin XV-XVI. asırlar Osmanlı sahası şairleriyle ilgili tezkiresi (Garîbî, 2010), Hatîbî'nin XIX. yüzyıl Bağdat ve çevresinde yaşayıp Türkçe şiirler kaleme alan şairlerle ilgili biyografik eseri (Hatîbî, 2008), Hanyalı Osman Nûrî'nin Girit şairlerinin hayat hikâyelerini bir araya getirdiği kitabı (Nûrî, 2006) ve Ali Emîrî'nin İşkodra şairleriyle alakalı eserinin (Karateke, 1995) yayımlanmasıyla birlikte tezkire türü ile ilgili kaynaklarda verilen sayı artmış oldu. Bununla birlikte mevcudiyetinden haberdar olduğumuz ancak henüz ele geçmeyen tezkireleri de eklersek bu sayı daha da artacaktır. Bu meyanda Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyat Tarihi* adlı çalışmasında muhtelif kaynaklarda Himmetzâde Abdî, Vişnezâde İzzetî, Babaeskili Şuhûdî Mehmed Abdurrahim, Kaşıkçızade gibi şahısların tezkirelerinin kaydedildiğini ancak kütüphanelerde bu eserlere tesadüf edilemediğini ifade eder. XVI. asır tezkire yazarı Latifî'nin (ö. 1582) de kendisinden önce ondan fazla kişinin Tezkire yazdığını söylediğini nakleder (Levend, 1988: 251, 352). Riyâzî'nin (ö. 1644) kaleme aldığı *Riyâzî'ş-Şuarâ* adlı tezkirenin Nuruosmaniye kütüphanesindeki nüshasında Haverî mahlaslı bir şair tanıtılırken yapılan çıkmada "Tezkire sahipleri cemîan Hâverî Manastırdandır derler. Ammâ Niksârîzâde Efendi Kara Ferye'dendir der. Ol diyârın âyânından bazı ehl-i tahkikden nakleder. Hatta Kara Ferye'de doğduğu evde ölmüştür derlermiş" ifadeleri yer alır (Riyâzî, 62a). Buradan hareketle Niksârîzâde adında bir şahsın da tezkiresi olduğu iddia edilebilir. Ülkemizdeki ve yurtdışındaki kütüphanelerde yapılacak çalışmalar neticesinde varlığı bilinen ancak herhangi bir kopyasına ulaşamamış ya da adı dahi bilinmeyen tezkirelerin bulunması ihtimali vardır.

Yazımızın konusunu, XVIII. asır tarihçilerinden Şehrîzâde Muhammed Said Vahdetî'nin kaleme aldığı ve yalnızca şair padişahlarla ilgili kısmı elimizde bulunan *Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şuarâ* adlı tezkiresi teşkil etmektedir. Bildiğimiz kadarıyla bu eser, tezkireler ve şair padişahlarla ilgili çalışmalarda değerlendirilmemiştir.

Velut bir biyografi ve tarih yazarı olan Vahdetî'den Babinger (Babinger, 1992: 323-324), Carl Brockelmann (Brockelmann, 1912: 565), Bursalı Mehmed Tahir (Mehmet Tahir, 1342: 85), Agah Sırrı Levend (Le-

vend, 1988: 251, 352), Müstakimzade Süleyman Sadeddin (Müstakîmzâde, 280a), Nail Tuman (Tuman, 2001: 435) gibi bilgin ve araştırmacılar eserlerinde bahsetmişlerdir. Eldeki bilgilere göre Şehrîzâde Muhammed Sa'îd Vahdetî İstanbul'da doğmuştur. Babinger (Babinger, 1992: 323) ve Bilicinin (Bilici, 2003: 472, 473) 1143/1730 tarihinde doğduğunu söylemeleri yanlış olmalıdır. Zira çalışmamızın konusunu teşkil eden Mahzenü's-Safâ 1739 senesinde yazılmıştır. Dokuz yaşında bir çocuğun böyle bir eser kaleme alması akla yatkın gelmiyor. Mehmed Sa'îd, tahsilinin ardından çeşitli memuriyetlerde çalışmıştır. Şiir sanatına da meyilli olduğu bilinmektedir. Tanıttığımız tezkirede Sa'îd mahlasıyla şiirleri bulunmaktadır. Tarih ve biyografi alanlarındaki çalışmalarıyla ön plana çıkan yazar, 1178/1764-65 tarihinde vefat etmiştir. Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Mahzenü's-Safâ*'dan başka diğer eserlerini kısaca şu şekilde sıralayabiliriz.

1. *Târîh-i Nev-Peydâ*: Üç nüshası mevcuttur. Mısır ve Konya nüshaları *Târîh-i Nev-Peydâ*, İstanbul Üniversitesi nüshası *Kurretü'l-Ebsâr fi Netâyici't-Tevârîh ve'l-Ahbâr* adıyla kayıtlıdır. Müellifin kalemıyla yazılmış nüsha Mısır'dadır. Mehmet Tahir ve Babinger bunları ayrı eserler zannetmişlerdir. Çalışma üç yüz bir yıllık bir zaman dilimini kapsayacak şekilde planlanmıştır. Ancak eldeki nüshalara göre bu gerçekleşmemiştir. Naîmâ tarihi örnek alınmıştır. Yazar faydalandığı eserlerin listesini vermiştir (Bilici, 2003: 473).

2. *Gül-i Zibâ*: Osmanzâde Tâib'in *Hadîkatü'l-Vüzerâ* adlı eserinin zeylidir. 1703-1756 arasında sadrazamlık vazifesinde bulunmuş olan otuz şahsın biyografisini anlatır (Levend, 1988: 367).

3. *Gülşen-i Mülûk*: Osmanzâde Tâib'in *Hadîkatü'l-Mülûk* adlı çalışmasının zeylidir. Eser, III. Ahmed'in biyografisinden bahseder. Yanlışlıkla Dilâver Ağazade Ömer Vahîd'e nisbet edilmiştir (Levend, 1988: 366).

4. *Tuhfe-i Mustafaviyye fi Beyân-ı Kapudânân-ı Devlet-i Aliyye*: Kaptan-ı Deryâ Mustafa Paşa'nın isteğiyle kaleme alınmış bir eserdir. Bilinen tek nüshası müellif hattıyla Mısır'dadır.

5. *Tâcü'l-Kavânîn*: I. Mahmud devri vezirlerinden Mehmed Paşa adına yazılmış bir eserdir. Padişahların âdâb ve hasletlerinden vezir olacakların niteliklerinden bahseder. Bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Emanet Hazinesi 2064 numaradadır.

6. *Zübdetü't-Tevârîh*: I. Mahmud dönemine kadar gelen bir dünya tarihidir. Bilinen tek nüshası, müellif hattıyla yazılmış olup Mısır'da Dârü'l-Kütübi'l-Kavmiyye kütüphanesi 181/2787 numaradadır.

7. *Zübdetü'l-Ahbâri'l-Müteallika bi'l-Bihâr: Tuhfe-i Mustafaviyye*'nin bir özeti niteliğindedir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ty 2548 numarada bir nüshası vardır.

8. *Metnü't-Tevârîh*: Babinger'e göre Târîh-i Nev-Peydâ'nın bir tür dizinidir. Ayrıca müellifin biyografisinin yazılı olduğu da kayıtlıdır. Tek nüshasının Saint Petersburg Şarkiyat Enstitüsü 59 numarada olduğu kayıtlıdır.

9. *Ravzatü'l-Enfüs*: Katip Çelebi'nin *Cihân-Nümâ*'sına zeyl niteliğinde bir eserdir. 1153/1740 tarihinde yazılmaya başlanmışsa da müsvedde halinde kalmıştır. Avrupa, Afrika ve Amerika kıtaları hakkında bilgiler ihtiva eden bir eserdir.

Bunlardan başka yazarın *Osmanlı Müellifleri*'inde *Heşt Behişt* adlı özet bir İstanbul tarihi, *Lübbü't-Tevârîh* adında muhtasar Kırım tarihi olduğu kayıtlı ise de bu eserlere tesadüf edilememiştir. Şehrîzâde, *Târîh-i Nev-Peydâ*'da *Târîh-i Düvel*, *Eşrefü't-Tevârîh*, *Usûlü'l-Hikem*, *Fethu'l-Hallâk*, *Matlau'l-Beyân fî'l-Hayevân*, *Kılâdetü'l-Fuzalâ* gibi eserleri olduğunu zikreder. Bunların bir kısmının yukarıdaki eserlerin farklı bir adı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Yazımızın konusunu teşkil eden tezkire, Atatürk Kitaplığı Mc. O. 000074/1 numarada kayıtlıdır. Yazmadaki ikinci ve üçüncü eserler de aynı müellife ait olup *İlhâm-ı Hak* ve *Risâle fî Beyânı Mecâlis* adlarındaki küçük risalelerdir. *Mahzenü's-Safâ ve Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ*, yazmanın 1-55. Varakları arasında yer almaktadır. Her sayfada yirmi dokuz satır vardır. Ölçüsü, 310*60, 270*90 mm'dir. Yazmada kırk altı-kırk dokuzuncu varaklar arasında boşluk vardır. Cilt bordo, meşindir. Zahriyede Muallim Cevdet Kütüphanesi mührü basılı olup muhteviyatta ne

gibi başlıklar olduğunu gösteren bir fihrist vardır. Kitabın Kilâr-ı Hâssa baş hizmetkârı (serhaddâm) Derviş Mehmed'e ait olduğunu belirten bir temellük kaydı ile 1217/1802-1803 tarihi vardır. Ayrıca "Müellif Mehmed Sa'îd eş-şehîr bi-Şehrîzâde 'ufiye anh" kaydı bulunmaktadır. Müellifin ferağ kaydına göre eser, 24 Ramazan 1152/25 Aralık 1739 tarihinde kaleme alınmıştır. Ketebe kaydına göre nüshanın istinsah tarihi 3 Şevval 1154/12 Aralık 1741'dir. Yani nüsha eserin yazılışından iki sene sonra kopya edilmiştir. Kolofonda müellifin adı Şehrîzâde Muhammed Saîd Vahdetî olarak kaydedilmiştir. Eserin adı, 5b'deki ifadeye göre *Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şuarâ*dır. Müstensihin adı Ahmed bin Ali'dir.

Müellif, eserine Tâhâ suresinin yirmi yedinci ayetini zikrederek başlar. Dîbâce kısmında nazım ve nesir karışık bir şekilde Allah'a hamd ve peygamberine salavat ile devam eder. Daha sonra zamanın padişah I. Mahmud'u (ö. 1754) hem düz yazı hem şiirlerle över. Mesnevi şeklinde kaleme aldığı şiirde padişahın ve Ali Paşa'nın (ö. 1758) Kızılbaşlarla mücadelesine değinir. Adı geçen mesnevinin ardından müellif, aslında eserinin bir kıymetinin olmadığını ancak kitapta padişahının adının zikredilmesinin eseri değerli kıldığını ifade eder. Manzum ve mensur olarak İvaz Mehmed Paşa'nın (ö. 1743) methine geçer. Yazar, Mehmed Paşa'yı Belgrad fatihi olarak adlandırır. Bunların akabinde zamanın Şeyhülislamı Mustafa Efendi'yi metheder.

Müellif, Allah'a hamd, peygambere salavat, zamanın padişahı I. Mahmut, Sadrazam İvaz Mehmed Paşa ve Şeyhülislam Mustafa Efendi'nin methiyelerinden sonra asıl konuya girer. Bu kısımda yazar, kendisinden önce tezkire yazmış olan şahısları zikreder. Bunlar arasında Alî Şîr Nevâyî (ö.1501), Âşık Çelebi (ö.1571), Latîfî (ö.1582), Hasan Çelebi (ö.1603), Ahdî (ö.1593), Riyâzî (ö.1644), Kâfzâde Fâizî (ö.1620), Safâyî (ö. 1725), Sâlim (ö.1743), Belîğ (ö.1729) gibi tezkire yazarlarının adını anar.

Vahdetî, kendinden önce tezkire yazan müelliflerin bazı hatalarına değinir. Örnek verirken başka şairlere ait olan manzumelerin tanıtılan şaire nisbet edildiğini anlatır. Sâbit'in olduğu söylenen bazı manzumelerin eski şairlerin söylediği şiirler olduğunu belirtir. İzzet Ali Paşa'nın divanında geçtiği söylenen *Seyf-i yedullâhu olup âşikâr/Geçdi kılıçdan fiten-i*

rûzgâr beytin Şerîf Sabrî'nin kasidelerinden birinin matlaı olduğunu beyan eder. Aynı vezindeki mahlasların karıştırıldığını belirtir. Buna örnek olarak da Atâyî-Sehâyî, Şehrî-Şehdî, Nedîm-Selîm gibi misalleri gösterir. Vahdetî kendi döneminde yaşamış şairleri de eleştirerek başkasına ait manzumeleri kendilerine mal ettiklerini ifade eder. Sadece mahlası değiştirip bir de bununla iftihar ettiklerini söyler. (4b-5a)

Şehrîzâde, eserinin iki sahîfeyi kapsadığını belirtir. İlk sahîfeyi iki nev'a ayırdığını ilk nev'de şair padişahları anlattığını, ikinci nev'de şiirle uğraşan şehzadelerden bahsettiğini söyler. İkinci sahîfede alfabe sırasıyla şairleri anlattığını ifade eder. Anadolu'da çok fazla şair olması dolayısıyla yalnızca bunların meşhur olanlarına yer verdiğini belirtir. Bizim incelediğimiz yazmada yalnızca şair padişahlar kısmı vardır. Eserin başka bir nüshasına tesadüf edemedik. Dolayısıyla ya eser tamamlanamamış, yalnızca şair padişahlar kısmı yazılmıştır, ya da istinsah ederken sadece adı geçen bölüm çoğaltılmıştır. Bizim kanaatimiz eserin yarım kaldığı noktasındadır. Çünkü arada boş sayfaların olması, pek çok çıkmaya tesadüf edilmesi gibi hususlar bu kanaati doğrulamaktadır. Ahmet Lutfî adında birinin hazırladığı Tekirdağ'dan yetişen şairlerin biyografilerinin anlatıldığı bir eserde yazar, fuzalâ büleğâ ve şuarâdan İstanbullu Mehmed Sa'îd Efendi'nin zamanın şairlerinin hayat hikayelerini toplamak üzere bir tezkire meydana getirmek istediğini, bunun için kendisinden Tekirdağlı şairlerin terceme-i hallerini göndermesini rica eder. Mehmed Sa'îd Efendi'nin ricası üzerine Ahmet Lutfî 1708-1740 tarihleri arasında yaşamış yirmi şairin biyografisini yazar (Levend, 1988: 415). Bu durum, Şehrîzâde'nin tezkireyi tamamlamak üzere bir takım çalışmalarda bulunduğuna delalet eder. Ancak daha önce belirtildiği gibi tezkirenin tamamlanıp tamamlanamadığı hususunda herhangi bir bilgi sahibi değiliz.

Müellif, şair sultanları tanıtırken onların yalnızca edebi yönlerini anlatmaz. Bir tarihçi gibi fetihlerini, yaptıkları hayırları, kendi zamanındaki ilim adamlarını anlatır. Önce secili ifadelerle onlar hakkında sitayişkar ifadeler kullanır. Şair padişahlarla ilgili bir takım tarihi bilgiler verdikten sonra şiirlerinden örnekler sunar. Muhammed Said, muhtelif yerlerde *Tâcû't-Tevârîh*, *Künhü'l-Ahbâr*, *Naîmâ Târihi* gibi kronikleri zik-

rederek onlardan istifade ettiğini gösterir. Bunlardan başka Sâ'î'nin *Ravzatü's-Selâtin* adında bir eserinden daha bahseder.

Vahdetî'nin tanıttığı şair padişahlardan ilki Sultan II. Murat'tır (ö. 1451) (5b-6b). Yazar padişahın tarihi kişiliği ile ilgili bazı malumatı verdikten sonra mahlasının Murâdî olduğunu söyler. Aşağıdaki manzumeyi onun şiirine örnek olarak gösterir:

Sâkî getür getür yine dünki şarâbumı
Söylet dile getür yine çeng ü rebâbumı
Ben var iken gerek bana bu zevk u bu safâ
Bir gün ola ki getürmeye kimse türâbumı

Yazar, II. Murat'tan sonra Fatih Sultan Mehmed'i (ö. 1481) zikreder. Öncelikle secili ifadelerle Fatih'i metheder. Onun Osmanlı padişahları içinde şiirle şöhret kazanmış bir padişah olduğunu belirtir. Padişahın doğumu, tahta geçmesi, İstanbul ve diğer bazı yerleri fethetmesi gibi bir takım tarihi hadiselerden bahseder. O dönemde meydana gelen hadiselerin ardından padişahın hayratını anlatır. Fatih Sultan Mehmed'in vezirlerinden kısaca bahsettikten sonra padişahın Allah'tan yardım gördüğü için Avnî mahlasını kullandığını söyler. Fatih'i anlattığı bölümün sonunda onun şiirlerinden bazı örnekler verir. Yazmada Fatih Sultan Mehmed'in anlatıldığı bölüm 6b-9b varakları arasındadır.

Müellif, Fatih'ten sonra oğlu II. Bayezit'i (ö. 1512) tanıtır. Onun adaletli olduğu için Adlî mahlasını kullandığını belirtir. Bayezit'in kardeşleriyle olan mücadelelerine değinir. Padişahın âlim ve şairlere çok ihsanlarda bulunduğunu, dönemin meşhur alim ve şairleri Molla Câmî, Celâleddin Devvânî'ye hediyeler gönderdiğini söyler. Molla Câmî'nin onun ihsanı dolayısıyla yazdığı bir şiiri kaydeder. Bunlardan sonra padişahın gazalarını ve fetihlerini tarihleriyle birlikte zikreder. Onun yaptırdığı cami, imaret, çeşme gibi hayırlardan bahseder. II. Bayezit döneminin vezirleri İshak Paşa, Ayas Paşa, Gedik Ahmed Paşa, Cezerî Kâsim Paşa, Davud Paşa, Mesih Paşa, Hâdim Ali Paşa, İbrahim Paşa'yı anlatır. II. Bayezit'in beyitlerinden örnekler verdikten sonra onun *Her dūd ki peydâ şevved ez-sîne-i çâkem/ebrî şevved ü girye koned ber-ser-i hâkem* beytine

Necâtî, Cafer Çelebi, Vasfî, Müeyyedzâde, Hacı Hasanzâde, Kemalpaşazâde gibi şairlerin yazdıkları nazileri kaydeder. II. Bayezit'in anlatıldığı bölüm, yazmanın 9a-12b varakları arasında yer alır.

Şehrîzâde, dördüncü sırada I. Selim'den (ö. 1520) bahseder. Onun Şam ve Kahire'nin fatihi olduğunu beyan eder. Yiğitliğini ve heybetini över. Padişahın tahta geçişini ve Bursalı şair Hâmidîzâde Celîlî'nin onun cülusuna yazdığı şiiri kaydeder. Kardeşleri Ahmed, Korkud ve babası Bayezitle olan mücadelesine değinir. Şam ve Kahire'yi fethetmesinden, Mısır Sultanları Gavri ve Tomanbay ile olan savaşlarından bahseder. Bunun ardından Şah İsmail Hatâyî ile olan mücadelesine geçer. Padişahın hayırlarını da anlattıktan sonra Hâdim Sinan Paşa, Yunus Paşa, Pîrî Paşa gibi vezirleri anlatır. Padişahın şairliğinin incelendiği kısımda onun Selîmî mahlasıyla Farsça mükemmel bir divanı olduğunu söyleyip şairliği hakkında övgü dolu ifadeler kullanır. Son olarak da bazı şiirlerinden örnekler verir. Yavuz Sultan Selim'in anlatıldığı kısım yazmanın 12b-17a varakları arasında bulunmaktadır.

Yavuz'dan sonra Kânûnî Sultan Süleyman'ın (ö. 1566) anlatıldığı bölüm gelir. Burada da diğer kısımlarda olduğu gibi yazar, padişah hakkında övücü bir takım ifadelerde bulunur. *Zikr-i Hilye-i Şerîf-i Ân Pâdişâh-ı Âlî-câh* başlığı altında padişahın bir kısım şekli özelliklerinden bahseder. Hiyerarşiye göre elbise giymenin Kânûnî döneminde başladığının altını çizer. Padişahın fetihlerini tek tek zikreder. Fetihler hakkında düşürülen tarihlerden örnekler getirir. Onun yaptığı hayırları birer birer kaydeder. Kânûnî devrinin önemli devlet adamları Ayas Paşa, İbrahim paşa, Mustafa Paşa, Süleyman Paşa, Rüstem Paşa, Ahmed Paşa, Kalın Ali Paşa, Mehmed Paşa gibi zatların biyografisini anlatır. Padişahın şairliğinden bahsettiği bölümde onun şiirlerinin benzersiz olduğu, mükemmel bir divanının bulunduğunu söyleyip divanından seçtiği beyitleri örnek olarak sunar. Sultan Süleyman'ın anlatıldığı kısım kitabın 17a-25a varakları arasında yer alır.

Müellif, diğer padişahlarda olduğu gibi II. Selim (ö. 1574) hakkında önce methiyeler düzer. Sonrasında onun hilye, gaza ve hayırlarından bahseder. Bilhassa Kıbrıs fethine önemle değinir. Padişahın şairliği hususunda babası gibi şiirde yed-i tûlâ sahibi olduğunu, Selîmî mahlasıyla

şairler yazdığını belirtip bazı manzumelerinden örnekler verir. Sarı Selim'in anlatıldığı kısım 25a-26b arasındadır.

Şehrîzâde, 27a-29b arasında Murâdî mahlasıyla şairler yazan III. Murat'tan (ö. 1595) bahseder. Zikri geçen padişah zamanındaki bir takım hadiseler anlatıldıktan sonra III. Murat döneminin devlet adamları hakkında bilgiler verir. Daha sonra padişahın şairlerinden örnekler sunar.

Yazar, III. Murat'tan sonra Adlî mahlasıyla şairler yazan III. Mehmet'in (ö. 1603) biyografisini anlatır. (29b-31b) Aynı usulle Bahtî mahlaslı Sultan I. Ahmet'i (ö. 1617) tanıtır. Bu padişah zamanındaki vezirlerden Lala Mehmet Paşa, Derviş Paşa, Gazi Murat Paşa, Nasuh Paşa, Mehmed Paşa Halil Paşa gibi vezirlerin biyografilerini ele alır. (31b-33b). I. Ahmet'ten sonra Fârisî mahlaslı Sultan II. Osman'ın (ö. 1622) biyografisini inceler. O dönemde vuku bulan bir takım önemli tarihi olaylardan bahsetmesini müteakip Mehmet Paşa, Ali Paşa, Dilaver Paşa ve Hüseyin Paşa gibi vezirlerden kısaca bahseder. (34a-35a). Müellif dokuzuncu sırada IV. Murat'ı (ö. 1640) anlatır. Öncelikle o dönemdeki tarihi olaylardan bahseder. Fetihleri anlatırken bilhassa Bağdat'ın fethi üzerinde yoğunlaşır. Bağdat'ın fethedilmesinden sonra düşürülen tarihlerden örnekler verir. Padişahın hayır işlemeyi çok sevdiğini belirtip bu husustaki faaliyetlerinden bahseder. O dönemin vezirleri Mehmet Paşa, Halil Paşa, Hafız Paşa, Hüsrev Paşa, Recep Paşa, Behram Paşa, Mehmet Paşa, Mustafa Paşa gibi zatların biyografileri hakkında malumat verir. IV. Murat'ın şairliğinin incelendiği bölümde padişahın mahlasının cediti III. Murat gibi Murâdî olduğunu belirtir. Daha sonra şairlerinden bazı örnekler sunar. (35a-39a).

Müellif, Sultan İbrahim'in (ö. 1648) hayatı, fetihleri ve hayırlarından bahsettikten sonra dönemin vezirleri Sîmîn Mehmed Paşa, Salih Paşa ve Ahmed Paşa'nın hayat hikâyesinden bahseder. Padişahın şairliği konusunda hiçbir kaynakta bilgi geçmediğini söyledikten sonra onun bir beytini örnek olarak sunar. (40a)

Vahdetî, Osmanlı padişahları içerisinde şair yazarlardan biri olan IV. Mehmet'i (ö. 1693) tanıttığı kısımda öncelikle bazı tarihi hadiselerden

ve padişahın fetihlerinden bahseder. Uyvar, Kandiye ve Kamanıçe'nin fethi hakkında önemle durur. Padişahın hayratından sitayişle bahsettikten sonra o dönemin vezirleri Murat Paşa, Melek Paşa, Siyavuş Paşa, Gürcü Mehmet Paşa, Ahmet Paşa, Derviş Mehmet Paşa, Süleyman Paşa, Mustafa Paşa, Mehmet Paşa, Ahmet Paşa, İbrahim Paşa gibi şahsiyetler hakkında bilgiler verir. Yazar, adı geçen padişahın şiirde mahir olduğunu ve mahlas olarak kendi ismini kullandığını anlattıktan sonra Lehistan seferi esnasında yazdığı bir gazeli örnek olarak verir. (40a-42b)

Müellif, sonraki kısımlarda İkbâlî mahlası ile şiirler yazan Sultan II. Mustafa (ö. 1704) (42b-44a) ve Sultan III. Ahmet'i (ö. 1736) (44a-45a) tanıtır. Bu kısımdan sonra yazmada beş varaklık bir boşluk bulunmaktadır. Muhammed Sa'îd Vahdetî son olarak I. Mahmud'un (1754) biyografisini ele alır. Secili cümlelerle padişah hakkında sitayişkar ifadelerden sonra sultan hakkında mesnevi şeklinde bir methiye yazar. Adı geçen şiirde padişahı methettikten sonra zamaneden şikayet eder. İlim ehline hürmet gösterilmediğini belirtir. Babasının padişahı övenlerden olduğunu ve bundan dolayı çerağ edildiğini anlatır. Kendisinin de ilmin muhtelif dallarında eserleri olduğunu, bunların elden ele dolaştığını beyan eder. Padişah adına benzersiz beş kitap telif ettiğini belirtir. Bu beytin yanına yapılan çıkmada adı geçen telifatın adlarının *Mahzenü's-Safâ*, *Mecmau'l-Bilâd*, *Tuhfe-i Şâhân*, *Revnaku't-Tevârîh*, *Zübdetü't-Tevârîh* olduğu yazılıdır. Yazar şahsının çeşitli ilimlerle mücehhez olması ve muhtelif kitaplar telif etmesi sebebiyle çerağ edilmesini padişahı rica eder. Daha sonra padişahın 1730 tarihinde cülusundan kitabın yazıldığı 1752'ye kadar vezarete bulunanların biyografisini özetler. Padişahın şairliğinin anlatılması gereken *zıkr-i eş'âr-ı sultânunâ* başlıklı bir bölüm varsa da burada kısa bir giriş yapılmış ancak padişahın şiirleriyle ilgili herhangi bir şey söylenmemiştir. Her ne kadar yazmada bu kısım yarım kalmışsa da padişahın Sebkatî mahlasıyla şiirler yazdığı malumdur.

Sonuç olarak Şehrîzâde Muhammed Sa'îd Vahdetî, *Mahzenü's-Safâ Kenz-i Dürer-i Zıkr-i Şuarâ* adlı eserleriyle XVIII. asır tezkire yazarları arasında değerlendirilmesi gereken bir müelliftir. Dibacede eseri üç bölüme ayırdığını, bunların şair padişahlar, şair şehzadeler ve Osmanlı topraklarında şöhret bulan şairler olduğunu belirtse de bugün için eli-

mizde sadece ilk kısım mevcuttur. Yazarın diğer bölümleri yazıp yazmadığını bilmiyoruz. Çalışmamızın konusunu teşkil eden bu eser, devlet hizmetlerinde görevlendirilmek temennisiyle I. Mahmud'a sunulmuştur. Eserde II. Murat'tan I. Mahmut'a kadar gelen süre içerisinde şiir yazan padişahlar, gazaları, hayırları hükümetlerindeki vezirler ve padişahların şairliklerinden bahsedilmiştir. Yazılması planlanan şair şehzadeler ve meşhur olan şairler bölümleri tamamlanmışsa bulunduğu takdirde edebiyat tarihimiz açısından önemli bir kazanç olacağı şüphesizdir.

Kaynakça

- BABİNGER, Franz (1992), *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çev. Coşkun Üçok, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BİLİCİ, Faruk (2003), "Şehrîzâde Mehmed Sa'îd" *TDVİA*, S. 28, Ankara.
- BROCKELMANN, Carl (1909), *Geschichte der Arabischen Literature*, Leibzig: Amelangs.
- GARÎBÎ, (2010), *Tezkire-i Mecâlis-i Şuarâ-yı Rûm*, Haz. İsrail Babacan, Ankara: Vizyon Yayınları.
- HATÎBÎ, (2008), *Tezkire-i Şuarâ-yı Bağdâd*, Haz. Mehmet Akkuş, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- KARATEKE, Hakan (1994), *İşkodra Şairleri ve Ali Emiri'nin Diğer Eserleri*, İstanbul: Enderun Yayınları.
- LEVEND, Agah Sırrı (1988), *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- MEHMED, Tahir (1342), *Osmanlı Müellifleri III*, İstanbul: Maârif Vekâleti Neşriyatı.
- MÛSTAKİMZADE Süleyman Sadeddin, *Mecelletü'n-Nisâb fî'n-Neseb ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*, Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi 628.
- NÛRÎ Osman Hanyavî (2006), *Tezkire-i Şuarâ-yı Cezîre-i Girit*, Haz. Orhan Kurtoğlu, Ankara: Akçağ Yayınları.

RİYÂZÎ, *Riyâzu'ş-Şuarâ*, Nuruosmaniye Kütüphanesi 3724.

TUMAN, Nail (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları.

ŞEHRİZÂDE Muhammed Sa'îd Vahdetî, *Mahzenü's-Safâ ve Kenz-i Dürer-i Zikr-i Şu'arâ*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Mc. O. 000074/1.